

JANBALABÁN MOŽNÁ ŽE ODCHÁZÍME

HOST

MAGNESIA LITERA
KNIHA DESETILETÍ

Ach vy večerky, nonstopy, zastavárny a herny! Ach vy! Všechny by vás měli zavřít bílí fašisté. A tím nemyslím fašisty bílé pleti, ale fašisty v bílém, třeba i pleti tmavé, fašisty anděly, lékaře, sestry a bratry v bílých pláštích s bílými opasky a s bílými pouty. Kdy už je někdo zvolí do čela státu a oni nás zachrání z té špíny, z toho kalu, když se brodíme ze zastavárny do nonstopu? Kde spíte, blaničtí rytíři, když my jsme tu vydáni napospas otevřeným krámům té lichvářské chamradi?

Kdysi za komunistů se dalo pít jen do desíti, maximálně do půlnoci, a láhve kupovat jen do devíti, a to snad jen na dvou místech ve městě. Proto jsem si pořídil svou záchrannou lampu. Krásnou desítilitrovou láhev se zabroušeným uzávěrem. A můj bratr, ten velký a silný člověk, který mě vždycky učil věci, jež mě ničily a jemu nemohly uškodit, můj bratr mi ji pomohl naplnit deseti tisíci gramy stoprocentního lihu.

Můj bratr, provozní inženýr v továrně na parfémy, měl čistého lihu, kolik chtěl, a přece se mu nikdy nezakousl do jater. Míchal skvělé koktejly z trestí a sváděl na ně laborantky, autem si je odvážel na chatu a pak mi vyprávěl o jejich pevném stisku, o jejich hrotech a šikovných rtech. Zatímco já jsem vždycky zůstal ležet s hlavou na

stole, ještě dřív než začala zábava. A potom ty dlouhé noci k nepřžití, kdy jsem vibroval u zavřených dveří obchodů a stánků a na nádraží až do rána bez jediného záblesku bytí i té nejšízenější kořalky. Bez hlty, bez dechu, v noci temné jako hrob. Právě proto mi můj bratr obstaral lucernu, jejíž světlo mi vydrží až do konce i té nejdelší noci.

Polomrtvý námahou jsem ji vyzvedl na skříň ve svém ubohém pokoji. Postavil jsem ji na oltář a vysílený jsem padl do rozházené postele a odtud jsem ji sledoval v jistotě, že už nikdy nebudu sám se svou husí kůží; a zrovna tehdy přišla svoboda a dveře krámů a zastaváren se otevřely, aby se už nikdy nezavřely.

Moje oltářní svátost v tu chvíli jako by ztratila svou cenu. Nikdy jsem na ni nesáhl. Vždycky jsem si koupil nějakou krabici, nebo placatici, nebo plastickou nádobu s čímsi řidším a kalnějším. Vždycky jsem se dochlastal do spánku nějakým pozemským patokem. Nemohl jsem pohlédnout do jasu průzračného, ničím nezkaleného světla. Uhýbal jsem pohledem a nechal jsem na lampu padat prach.

„Času je dost.“ Sírově žluté číslice na budíku ukazovaly čtyři deset. „Času je dost!“

Emil se konejšil představou, že ještě nejméně tři hodiny nebude muset vstát, nebude se muset ani pohnout. Okraj tohoto výhledu se však kalil pomyšlením, že už za dvě hodiny to začne. Přijdou zvuky ulice. Nákladní automobily začnou vyjíždět ze skladů. Tramvaje se rozjedou jako dětské vláčky, když připojíš baterii. Popeláři začnou lomozit pod okny. Přijdou zvuky domu. Za zdmi se začnou hýbat lidé, splachovat záchody, hučet voda v koupelnách. Kroky na schodech. Ach. Přitáhl si přikrývku pod bradu.

Přijdou zvuky bytu. Pes škrábe na dveře, chce venčit. Vržou dětské postele, nehybná žena na vedlejší matraci se pohne... Nepohne! V důvěře po ní sáhl; nebyla tam.

To se mu stávalo. Zapomínal, kde a jak to s ním je. Ne, to není věc zapomínání, naopak intenzivního vzpomínání. Znaky jsou příliš hluboko vryté do ochablé struktury paměti a ožívají, ač byly dávno zbaveny adres. Vyvolávají se samy a Emil, ač nechce, vzpomíná na svou rodinu bez adresy, a přitom si chce vzpomenout adresně na včerejší večer, jak to přišlo, že tu zase leží jak studená ryba na pekáči. Je to luštění hrozně otravné křížovky, jejíž tajenku už zná, a měl by teď, jen tak pro pořádek, doplnit všechny ty vodorovné a svislé, aby to i tak dávalo smysl.

Nesmýsl! Před tím se musí zachránit, a zachránit ho může jedině sen. Času je dost. Vnutím si ho. Vnutím se do něj, jsem přece dramatik, režisér obrazů. Já jsem továrna na sny.

Rozjíždím svůj starý vůz. Jediné auto, kterému věřím. Je docela nevzhledné. Lak už zmizel pod záplatami základní barvy. Vevnitř je všechno vetché a prosezené, ale gumy, gumy mají hluboký vzorek a podvozek je ošetřen asfaltovým nátěrem, všechny čepy a závěsy pokryté vazelínou. Je to nutné. V tomto agresivním prostředí je třeba překrýt mřížku chladiče mastným pergamenem a konzervovat všechny obnažené části před solí obsaženou ve vzduchu. Můj vůz nikdy nerozežere rez.

Světla poslední osady se zmenšují ve zpětném zrcátku. Projíždím temným jedlovým lesem. Při pohledu vzhůru vidím pruh indigově modrého nebe s černým zubatým okrajem vrcholů konifer. Vyjíždím na vrchol lesa, kde se jedle snižují a poklekají v zakrslé křoví bité větrem od

moře. Dál už mys pokračuje jen kamenitým hřbetem a na jeho konci strmí nad temnou pohyblivou masou moře věž majáku a na ní září jasným světlem lampa, o kterou pečuji.

Zastavím u věže. Vystoupím z vozu, plíce nemohou pojmout ostré poryvy větru. V zádveří garáže si zapálím cigaretu. Zavezu auto dovnitř a přikryji je voskovanou plachtou. Tahám se s větrem o křídla dveří. Konečně zašoupnu zástrčku. Podívám se na hodinky, je čtyři deset. Času je dost. Ve větru slyším pracovat mechanismus věže. Dojdu až ke kamenné zídce na konci útesu. Na hřbetech černých vln se ukazuje šedá plíseň nedalekého úsvitu. Konce vln dorážejí na křídový útes a syčí, jako by nebyl z vápence, ale z nehašeného vápna. Leptají útes, kterého neubývá.

Zvedám pohled a nalézám světlo majáku na protější straně. Jenom si představím domky spící jako stádečko ovčí schoulených na noc, od nich běží do moře dlouhé předlouhé betonové molo a na jeho konci pruhovaný oceľový komín druhé věže s lampou na vrcholu. Když lodivod dostane naše dvě světla do zákrytu, povede svůj kýl bezpečně nad skalami až na dohled třetího majáku na mysu skrytém za bokem hory.

Je jasná noc, netřeba spouštět mlhovou sirénu, která by nad mým útulným bytem v patě věže naříkala jako zraněné zvíře uvízlé na útesech. Dnes mohu klidně sedět u hrnku s čajem a čekat na přilet prvních ptáků jako každý den. Proto tu jsem, abych klidně při silném oslazeném čaji vyhlížel na moře a pozoroval ptáky. Píšu o nich knihu. Na ptačích hnízdištích trávím už desátý rok. Desátý rok udržuji svou lampu plnou a píšu dopisy ženě, která se také zabývá mořskými ptáky. Je krásná jako alka, jako terej a její dopisy se skládají jako křídla albatrosa.

Ráno za odlivu sestupují na pláž. Nebe se zatáhlo. Z vysokého mraku drobně prší na písek ubitý vlnami v rovnou desku. Na vlnách se objevuje člun, rychlý moderní motorový člun. Je na něm jediná postava, muž, námořník. Nikdy jsem ho neviděl a taky ho nikdy neuvidím, protože tady žádný člun nemůže přistát, jen ztroskotat. Marně máváš a křičíš, marně dáváš znamení, k mému břehu nemůžeš. Z téhle strany ke mně nemůže nikdo, jen ptáci.

Emil se probudil podruhé. Vstal z postele, otevřel okno a postavil na kávu. V koupelně na sebe pustil proud horké vody, aby spláchl pot ze snů. Potom s kávou a v čisté košili zavolal přítelkyni do práce.

„Jakou jsi měla službu?“

„Ale, moc jsem se nevyspala. Přivezli nám akutní případ.“

„V kolik?“

„Něco po čtvrté.“

„To je zajímavé.“

„Co je na tom, prosím tě, zajímavého?“

„Ale nic. Zemřel?“

„Ne, zatím ne. Leží na intenzivní péči.“

Cestou do práce se stavil v obchodě na rohu. Bylo tam otevřeno celou noc. Prodavačky toho měly po ránu tak akorát dost. Dva otrapové naráželi na pult a skládali do velké ušmudlané tašky krabice levného vína.

„Ještě jedno. Ještě nám to vyjde na jedno,“ brumlal jeden z nich, který vypadal jako starší bratr toho druhého, a rozhrnoval po pultu poslední drobné. Oba sotva stáli na nohou. Emil čekal, až na něj přijde řada, díval se na ně a říkal si: To je málo, to je hrozně málo, hoši! A myslel na průzračných deset tisíc gramů.

Hans zaparkoval na návsi pod farou. Veliké stavení vyhlíželo mezi zelenými korunami jako známá, bledá, mírně zrůžovělá tvář. Takto může omítka vyrudnout jen v kraji, kde se nepráší, ani se z nebe nesnášejí deště plné špíny a kyselin. V kraji, kde se okna myjí jen před svátky, a to spíš pro ten svátek než ze skutečné potřeby. Zabouchl dveře auta a štítivě se dotkl předního skla polepeného mrtvým hmyzem. Zesílil dotyk, až nehet ukazováku zbělel, a napsal do toho krvavého sajrajtu mimo dosah stěračů svislou čárku. Mohlo to být „i“ nebo základ některého z dalších písmen. Všechno se vlastně počíná ze svislé čárky, i ta písmena, která vertikálu neobsahují, jsou k ní alespoň souměrná. Zanechal písmen a vyrazil k domu, ve kterém kdysi bydlel jeho děd farář. V dětství se mu vždycky líbilo, jak dům přívětivě vyhlíží do kraje, dnes ovšem byl tento pohled z hlubokých oken bez záclon spíš tragický, temný jako oči pomatenců.

Pod stromy před vchodem do domu bylo živo. Stálo tu veliké nákladní auto. Nějaké volvo nebo mercedes. Ve skutečnosti to byl mercedes, ale Hans měl od první chvíle potřebu tvrdit, že je to volvo, a tak při tom zůstal. Mladý farář s několika pomocníky nakládali do vozu nábytek a celou domácnost i s počítači, televizory a další elektronikou

v původních krabicích. Paní farářová, drobná, mírně zakulacená osoba s bohatými vlasy v pevném uzlu, se opírala o žulovou zárubeň širokých dveří a mezi prsty se jí chvěla cigareta. Hans si mimoděk všiml nervózního pohybu, kterým oklepávala z jejího konce neexistující popel. Ramenatý a vousatý sluha boží vypadal přes všechn ten stěhovácí shon jaksi v pořádku, v pohodě, a Hans odhadoval, že stěhování bylo spíš jeho nápadem než jejím.

„Á, dobrý den. Vy jste si asi přišel pro ty knihy po dědečkovi. Tak ty jsou nahoře na půdě. Nechali jsme je v té skříni, ve které byly, už když jsme se nastěhovali. Víte, já jsem měl původně s půdou nějaké záměry. Chtěl jsem to prostavět a udělat střešní okna. Mohl tam být pěkný ateliér, ona Marta trochu maluje...“

Hans si vybavil jakési snad novoročenky, na nichž se rostlinné motivy trnů a šípků umně splétaly s motivy kalicha a kříže. Takové nevýrazné a citlivé... kýče, uzavřel diskusi Hansův bratr malíř.

„Ale to už bylo nad naše síly. A při těch omezených prostředcích, to víte, jak jsou na tom faráři. Zkrátka půdu jsme neřešili. Jenom tam přibylo pár našich krámů. Já jsem tam ani moc nechodil, ale všiml jsem si, že po každém faráři tam asi něco zbylo. No, my nebudeme jiní. Kdybych to měl všechno probrat, to už bych padl. Víte, jaké to je stěhovat se, to je horší než...“

Hans pohrdl obligátní narážkou na požár a místo toho prohodil poněkud jízlivě něco v tom smyslu, že „on si pánbůh ty naše krámy přebere ve svůj čas“.

„To máte...“ farář se nadechl k chápavému povzdechu, „to máte vlastně taky pravdu.“

Poprvé od Hansova příchodu na chvíli zmlkl a jeho pohled ulpěl na manželce stojící nerozhodně ve dveřích.

Poloprázdný nákladní prostor volva za ním dával té scéně brutálně tupou perspektivu jakéhosi moderního kostela.

„Takže knihy vašeho dědečka jsou v té almaře, abych tak řekl, za komínem. Marta vám ukáže cestu, ale...“ zasmál se, „vždyť vy přece dům znáte, a my, my už tu vlastně nebydlíme.“

Marta ho přece doprovodila kolem dveří vystěhovaných ložnic a prázdné pracovny až ke schodům na půdu.

„Víte, prožili jsme tady sedm let,“ říkala mu tiše, „ale moc jsme se tu s tím nesžili. Ty venkovský lidi jsou takový svérázný, ale stejně,“ pokyvovala hlavou, jako by někomu dávala zapravdu, „stejně se mi bude stýskat,“ řekla a plaše se usmála.

Farskou půdu tvořil pravidelný jehlan s čtvercovou podstavou nesený vazbou bytelných trámů. Hluboké podélné praskliny v trámech Hanse v dětství děsily možností, že se krov zhroutí. Pozdější zjištění, že vlastně každý trám je prasklý, se stalo základem jeho životního postoje, který si po vystřízlivění z touhy po dokonalosti formuloval asi tak, že když už musím být prasklý, měl bych být aspoň prasklý dobře.

Kousek pod vrcholem krovu byla na komínovém sloupu upevněna takzvaná kominická lávka. Z této lávky se Hans a jeho bratr a další bratřenci z početného rodu vrhali na hromadu starých matrací navršených na vysloužilých manželských postelích. Říkali tomu jelení skok a v logice jednoho sprostého dětského vtipu si představovali, že takto, nebo nějak jinak, budou jednou skákat na ženské.

Jeleni tu byli také. Tu a onde, na skříni, na truhle se matně leskli porcelánoví jeleni, jeleni štvaní vlky, jelen s laní v ohlédnutí na palouku, jelen ve skoku. Na starém

stole s kaširovanou mramorovou deskou jich bylo celé stádečko. Dědeček farář je dostával od venkovanů vždy za konfirmaci, to je školení, zkouška a obřad, jímž jsou mladí evangelíci iniciováni k Večeři Páně a k plnému členství ve sboru bratří a sester. Četnost porcelánového stáda svědčila o tom, že dědeček uvedl do církve mnohé generace. Jenže stádo tu zůstalo bez pastýře. Venkoncem jeleni pastýře nepotřebují. Samé symboly, pomyslel si Hans.

Za komínem skutečně stála skříň, kdysi mořená červenou politurou. Dědečkova knihovna byla již řádně probraná, ale přece jen našel sloupek knih, které ho spojovaly s mužem svérázným jako venkovský lid, a zároveň farářem, kterému naslouchali i vzdělanci. Postupně skládal na hromádku: Záření ducha Jana Blahoslava Čapka, České obrození Milíče Lochmana, Českou otázku a Sebevraždu T. G. Masaryka, Herbenova Chudého chlapce, který se proslavil, Velký ilustrovaný atlas zvířat, Dobové pozadí Starého zákona Slavomila Daňka, Brehmův Život zvířat, Amicise Srdce, Chelčického Sít víry. A tolik dalších knih, jejichž hřbety hladil očima za sklem knihovny při večerních pobožnostech, už tu nebylo. Poskládal si je do sloupčku. Pak nějakou knihu vrátil, aby tu ještě něco zbylo pro jiné.

Ze spodních pater slyšel lomození vláčeného nábytku. Připadal si najednou jako na lodi, kde v podpalubí námořníci přestavují sudy. Jako když tu v dětství s bratrancem spávali na těch manželských postelích a před spaním si četli Kiplingovy Statečné kapitány. Jako v kajutě. Byla tu jakási kajuta, kabina z prken upevněná mezi trámy, temná komora, vylepená zevnitř černým papírem z obálek fotografických papírů, říkali jí temnice. Tam se zvětšovaly fotky. Nejdříve dědeček, potom strýcové a nakonec oni,

patnáctiletí kluci. V červeném světle koupali papír ve vývoje, a pak se začal objevovat obraz. Už se to rodí v čárce, říkával vždycky bratranec v narážce na jiný dětský sprostý vtíp. Všechno se rodí z čárky a nemusí to být jen ženské lůno, i dveře jsou napřed čárkou, než se stanou obdélníkem. Nahlédl dovnitř. Prázdný jak ve svatyni svatých. Vše odvezeno. A vtom si vzpomněl na Dianu. Někde by tu měla být. Hledal ji vzadu, v prachu, až pod samým zkosením střechy, tam ji tehdy hodili.

Vzpomínka byla jasná jako blesk. Položil ruku na roli zaprášeného balicího papíru. Když ji rozvinul ve světelném čtverci pod vikýřem, ukázal se mu veliký ženský akt nakreslený uhlem. Pod nohama nahé ženy bylo napsáno: *Veliká jest Diana Efeských*. Tak to křičeli pohané v Efesu na apoštola Pavla, když jim zvěstoval evangelium, tak to nakreslil večer po biblické hodině Hansův bratr při baterce na půdě za dychtivé asistence ostatních vnuků starého pastora. Měla velké prsy, statné boky a odhalený klín a tvářila se jako Ornella Mutti ve filmu První láska.

Hans se usmál nad tím, že přes všechny vnady a mocné atributy ženství vypadala Diana spíš jako chlapec, vyděšený chlapec v ženském těle. Všechny studie ženské anatomie měl totiž bratr, a nejen on, teprve před sebou a fotkou si tehdy ještě umělci nepomáhali. Teď už většinou jenom fotí. Ale tahle, ta je pravá. Pustil horní okraj a Diana se zase svinula do role. Zatoužil vzít si ji s sebou, ale copak se to dá? Uchopil roli a hodil ji za skříň do kouta na její místo.

Vzal sloupec knih a najednou neměl stání. Točil se s knihami na rukou v kuželu světla, celý zadýchaný, celý vzrušený. A pak, aby to nějak ukotvil, přidal nahoru ještě jedny jeleny, ty na útěku s jedním kopýtkem uraženým.

Paní farářová se pobaveně zasmála, když jej viděla celého umouněného sestupovat ze schodů s knihami a jeleny v náručí.

„Těch tam je, že?“ švitořila. „Vždycky jsme si s Petrem říkali, kde se tam vzali?“

„To je dlouhá historie a vy máte naspěch,“ vymluvil se Hans.

„Pojďte se aspoň umýt, ale ručníky už tam nejsou.“

Hans si utřel ruce jen tak do kalhot, rozloučil se a odcházel pod stromy dolů na náves. Všiml si, že veliké volvo je už pomalu plné, tak jako moderní kostely nikdy nebývají. Pak všichni odjedou a dům osiří, možná nadlouho. Říká se tomu neobsazený sbor.

Čárka na horním okraji předního skla byla na svém místě. Uložil knihy do kufru a jeleny na sedadlo. Nasedl a zapnul si pás před dlouhou cestou.

„Příště tě vezmu s sebou, Diano,“ řekl potichu a otočil klíčem v zapalování.

Jaromír se dnes pustil dál než kdykoliv předtím. Nenápadně se vytratil z rodné ulice tvořené šesti stejnými domy po každé straně. Hráškově zelená hlinka, která ulpívala na hrubém povrchu panelů jako žabinec, ji odlišovala od ulice sousední, kde po stejných zdech stékala barva červená a šedá, jako by ze spár sákla krev. Jaromír proběhl cizími nepřátelskými dvory domů různých barev, které všechny úplně vyrudnou a zestejní, až tento dvanáctiletý chlapec bude už co dospělý muž spěchat den co den bezbarevným ránem k rannímu autobusu a na mysl už mu nepřijde, že tyhle domy měly kdysi své odstíny.

Zůstanou jen stíny, pevné, přesně definované obdélníky vržené na praskající asfalt ulice, který budou v průběhu let party asfaltérů záplatovat a záplatovat, až nepoznáš, co je záplata a co původní cesta. A to je ten život, který se za všechny ty roky nezmůže na nový kabát.

Jaromír dosud bezpečně vzdálen své dospělosti překročil poslední ulici pokrytou bahnem. Bylo slisované podle vzorků pneumatik nákladních aut v podivné hřebeny. Když je opatrně překračoval, vypadaly jako železné, jako utržené tankové pásy. Za nimi vedla cesta mezi hromadami žluté hlíny tyčícími se nad hlubokými výkopy, v nichž dělníci montovali bednění pro betonáže. Jaromír se plížil

pod rameny jeřábů kolem kůlů s nápisy „nezaměstnaným vstup zakázán“, kterým se tehdy rozumělo jinak nežli dnes, a díval se na ta strašná opálená těla dělníků, na jejich svaly, prsa a břicha, na ta hrozná slova, která jim vyletovala z úst. To bylo dílo. Mamka říkala, že tam pracují kriminálníci, ale on žádné okovy ani strážce s puškami neviděl. Kdo ví, jak to bylo.

Prošel mezi výkopy kolem ohrad s materiálem a vším tím stavebním zázemím a najednou se ocitl v polích. Cesta se zatvrdlými pásy se změnila v pěšinu, která běžela dál po mezi mezi kukuřičnými poli. V dálce nad nekonečným prostorem polí se zvedaly modré kopce skutečných hor, kam Jaromír bude jezdit, jen co vstoupí do skautského oddílu. Zatím to však byly hory neznámé a dálné a kukuřičná pole rozlehlá jako savana.

Jaromír pocítil, že se mu chce nutkavě na velkou, tak byl celý pryč z těch dálek kolem sebe. Ale kukuřičná pole s rostlinami vyššími než on a s plnými palicemi v úžlabí listů vypadala nepřístupně. Jak by se mezi nimi mohl proplést, aniž by o ně zavadil, a tam někde by si měl stáhnout kalhoty? Raději si jen tak dřep, vlastně sedl na patu. Říkal tomu indiánské zadržování. Nutkání skutečně po chvíli přešlo a Jaromír vykročil dál.

Byl už velmi daleko. Domy a staveniště zmizely za kukuřicí. Cestou minul zvláštní stavbu, na kterou raději moc nemyslel. Vyduté zdi v sevření železných traverz hrozily zhroucením, a ještě ty veliké oblouky nad vraty zabírajícími celou šířku budovy. Hangár, hangár, znělo mu v hlavě, když se rychle vzdaloval. Jestli jsou uvnitř ještě letadla? Letadla s kulomety z druhé světové války. Táta mu říkal, že tam někde je letiště, že tam piloti shazovali vaky s poštou. Už viděl jen ty oblouky nad vrcholky kukuřice.